

Visitasedrag Andøy menighet v/ biskop Ann-Helen Fjeldstad Jusnes, 16.05.2021

1. Innledning

Det er 10 år siden den forrige gang var bispevisitas på Andøya, den gang ved daværende biskop Tor B. Jørgensen. Denne visitasen vi nå har hatt, er utsatt én gang, hovedsakelig på grunn av presteskifte, og vi var veldig spente på om koronasituasjonen ville måtte føre til utsettelse også denne gang. Men ved å være svært bevisst på alle smittevernerregler har det vært mulig å gjennomføre en tilnærmet normal visitas. Det er vi svært glade for. Ikke minst har det vært godt å oppleve fellesskapet i kirken igjen. Når pandemien rammet oss, rammet den kirken midt i det som er kirkens kjerne, fellesskapet. Å være sammen, det som er å være kirke, ble farlig. Så det å oppleve en nær og god HolyBoys konsert i vakre Andenes kirke sammen med så mange folk som det kunne være der, og det å oppleve konfirmasjonsgudstjenestene i Bjørnskin og Andenes selv om vi var få, det var å få en forsmak av hva vi venter på.

Visitasinstituttet som det heter, er en gammel ordning i Den norske kirke og andre lutherske kirker, og for vår kirkes vedkommende er dette rettslig forankret i Den norske kirkes lovverk gjennom Visitasreglementet og biskopens tjenesteordning. Biskopen skal gjennom visitasen både se på menighets og fellesråds virksomhet, de ansattes tjenester, og skal gjennom dette være med å oppfordre og inspirere til de oppgaver menigheten har. På denne måten fører biskopen tilsyn med ansatte og råd.

Forut for denne visitasen har fellesrådet ved kirkevergen og soknepresten lagt frem en visitasinnberetning som forteller om arbeidet som drives i soknet. Her i Andøy har biskopen fått gode dokumenter på forhånd, og slik hatt konstruktive arbeidsverktøy for visitasen. Sammen med prosten har sokneprest og fellesråd ved kirkevergen laget et program for visitasen som har gitt oss innblikk i mye av menighetens virksomhet. Det har ikke vært mulig å være med på trosopplæringstiltak og heller ikke besøkt skoler og barnehager, men til gjengjeld fikk vi delta på to konfirmasjonsgudstjenester, noe som er uvanlig under en visitas.

Vi har hatt møter med kommuneledelsen, fellesråd, menighetsråd og kirkelig stab. Vi har fått besøke Leonard Nilsen & Sønner AS, Andøya flystasjon, Andøya Space, Buksnesfjord Friluftssenter, Alveland, helseinstitusjonene på Dahletun,

Åse og Andenes. Vi har vært på kveldsgudstjeneste i Dverberg kirke, på morgenandakter, og en flott konsert med HolyBoys og Tone Skagen i Andenes kirke. Vi har også hatt møte med Sanitetsforeningen på Bleik og forstanderne i Baptiskirken.

I dette visitasforedraget vil vi trekke frem noe av det vi har erfart og observert, og foredraget avsluttes med oppfølgingspunkter til sokneprest og fellesråd/ menighetsråd. Om 6 måneder er det en ettervisitas hvor prosten og rådgiver fra bispedømmekontoret følger opp visitasens utfordringer og andre forhold i menigheten sammen med ansatte og råd her.

Med i biskopens følge er kulturrådgiver Ragnhild Strauman fra bispedømmekontoret og prost i Vesterålen Fredrik Øverland. Sokneprest Erik Mørtsell har fulgt oss på hele visitasen, og kirkeverge Jan Harald Andersen og fellesrådsleder Tove Haug har fulgt oss på det meste og lagt godt til rette.

2. Kirken er lokal, nasjonal og global

Den norske kirke er en evangelisk luthersk kirke. Frem til 1.1.2107 var vi også statskirke. Fortsatt er vi i en særstilling blant tros- og livssynssamfunnene i vårt land, både i forhold til vår størrelse og vår historie. 3,7 millioner av Norges befolkning er medlemmer av DNK, 79 % av befolkningen i Sør-Hålogaland bispedømme og 83% i Andøy sokn. I tillegg er vi en kirke som er lokalt tilstede i hele landet. I Grunnloven er vi beskrevet som folkekirke, det betyr at vi er en stor kirke, at vi er i hele landet, men også at vi er en åpen og mangfoldig kirke hvor det er plass for ulike mennesker, også ulike i forhold til tro og kirkelig engasjement. Dette er en styrke som det er viktig å ta vare på.

Kirken er lokal, den ledes lokalt gjennom embete og råd, dvs. gjennom menighetsråd/ fellesråd og gjennom prestedtjenesten. Rådene ivareta det allmenne prestedømme som er så viktig i luthersk kirkeforståelse. Og prestedtjenesten ivaretar ord og sakrament, dvs. gudstjenester, kirkelige handlinger, dåp og nattverd. Det er viktig å ha gode samarbeidsrutiner og rolleforståelse slik at kirken kan ledes på en god måte. Inntil vi får en ny kirkeordning er det prosten som leder prestedtjenesten i prostiet, og soknepresten som leder gudstjenestearbeidet og evt. andre prester i soknet. Soknepresten sitter i menighetsrådet nettopp fordi det skal være et samarbeid mellom rådet og prestene.

Men kirken er ikke bare lokal. Lokalkirken tilhører et større kirkefelleskap i hele landet, og er avhengig av både bispedømmeråd, biskop og kirkeråd for å

kunne være en god lokal kirke. Men det viktigste er kanskje at kirken er global. Som kristne har vi et ansvar for våre kristne søsken i hele verden, og for Guds skaperverk. Dette perspektivet på kirken er det viktig å ha med seg inn i alt arbeid vi gjør. Biskopen er glad for at Andøy menighet både har misjonsavtale med HimalPartner, årlig fasteaksjon til inntekt for Kirkens Nødhjelp og også «På flukt» - opplegget med konfirmanter. Dette er tiltak som bevisstgjør menigheten på det globale ansvar. Vi vet også at det tverrkirkelige samarbeidet har misjon og bistand som en del av sine oppgaver.

Vi tror at det er viktig å jevnlig ta opp i menighetsrådet hvordan menigheten kan aktualisere misjonsavtalen sin, og også knytte konfirmantarbeidet opp mot denne.

Her i Andøy har det gjennom flere år foregått et arbeid for å slå sammen de tre soknene Andenes, Dverberg og Bjørnskinn til et sokn. Biskopen vil berømme det gode arbeidet som er gjort med dette. Det er alltid krevende å endre et sokn, og ikke minst er det krevende fordi vår kirkeordning ikke legger opp til noen representativitet i valg av et menighetsråd. I denne første perioden med Andøy menighetsråd har man i nomineringen til valget forsøkt å legge til rette for at alle de gamle menighetsrådene skulle bli representert. Det var nok en strategisk måte å arbeide på. Men det er også et viktig demokratisk prinsipp i valg av menighetsråd at alle medlemmene i Den norske kirke sees på som valgbare, og det er viktig å få menighetsråd som favner ulike aldre, mennesker og interesser.

Fellesrådet har ansatt kirkeverge i 80% stilling, organist i 20% og 66%, menighetssekretær (& trosopplæringskoordinator) i 80%, kirketjener i 60% og kirketjener i 30%. I tillegg er det en 100% stilling og en 50% stilling som prest knyttet til Andøy sokn, dog slik at begge disse stillingene også er tillagt tjenester i hele prostiet. Det er erfarne personer med ulike kompetanse i staben, og det er viktig å spille hverandre gode i samarbeidet. Vi har sammen med fellesrådet og kommunen diskutert behovet for økt stillingsressurs i Andøy sokn. Det er ofte enklere å opprette prosjektstillinger over et bestemt tidsrom enn faste stillinger, og biskopen vil oppfordre fellesrådet til å se på muligheter for prosjekt knyttet opp mot ungdom og diakoni, kanskje med spesielt fokus på de utfordringer Andøy har med store omstillinger i forbindelse med nedleggingen av Andøy flystasjon. Det er også viktig å arbeide strategisk med å få flere medarbeidere utenom de ansatte til å engasjere seg i kirkens arbeid, og

en kunne tenke seg at en slik stilling også kunne ha dette som fokus. Bispedømmerrådet vil være en medspiller i å se på slike muligheter.

Både i stab og menighetsråd er det dedikerte folk som er opptatt av å gjøre en god tjeneste for kirken og folket her. Det er mye samarbeid, og mange gode rutiner som er innarbeidet. Arbeidet går lett, sier de ansatte. Biskopen har også sett at de ansatte strekker seg langt og ofte gir litt ekstra. Også innad i staben er det viktig med gode rolleavklaringer, slik at de gode rutineene som er lagt også kan fungere hvis det skulle komme nye folk inn. Biskopen vil særlig påpeke viktigheten av dette når vi i løpet av året forhåpentligvis får tilsatt noen i den andre prestestillingen tilknyttet Andøy sokn. Da vil det være en god mulighet til en bred samtale mellom menighetsråd, prester og prost for å se på oppgaver og oppgaveløsning.

En menighet kan aldri bare drives av ansatte. Det å være medarbeider i menigheten er en oppgave for alle medlemmer, og det er viktig å se på alle som gjør en tjeneste som medarbeidere: Kirkeverter som stiller opp, de som i koronatiden har hjulpet til med vask og smittevern, eller har lagt til rette for digitale sendinger, de som er tekstlesere og medliturger, de som deltar med sang og musikk, de som driver Speider, babysang, foreldre og andre som er med på «Barnefestival», «På flukt» og fasteaksjon, de som er med i korarbeid og deltar på gudstjenester og kirkelige arrangement, de som stiller opp på kjøkkenet, lager til kirkekaffe og matserving. Alle er de medarbeidere i menigheten, alle er de viktige for at kirken i Andøy skal være et sted hvor mennesker finner fellesskap, fred, glede og mening. Det er viktig å arbeide strategisk med frivillighet og medarbeiderskap i menigheten. Det kan være lurt å ha en menighets plan for medarbeiderskap, ikke minst for å tenke strategisk om hvem som er medarbeidere, og hvordan vi kan rekruttere menighetens medlemmer til aktivitet og tjeneste.

Menigheten er en del av et lokalsamfunn, og det er gledelig å se at menigheten samarbeider både med organisasjoner, kommunen og andre menigheter. Vi har besøkt Sanitetshuset på Bleik, og er glad for det arbeid som drives for å skape gode fellesskap utfra Sanitetsforeningen. Det er også et godt samarbeid med kirken om kapellet i Sanitetshuset, og fint å se at det tas vare på på en god måte. Vi har også merket oss prosjektet «Julegaver som varmer» og det store samarbeidet som ligger bak for å få dette til.

Det tverrkirkelige samarbeidet som er organisert gjennom TSF, Tverrkirkelig samarbeidsforum, har eksistert gjennom mange år. I samtalen med

baptistforstanderne, Hermod Bekkevoll og Bergliot Skoglund, fikk vi et godt innblikk i dette arbeidet, og også drøftet viktige rolleavklaringer. Kirkens enhet og økumenisk arbeid har blitt mer og mer viktig, og når en får til det på det lokale plan skaper det håp og fremtidstro. Vi har samtalt med TSF om muligheten for å få den katolske kirke med i dette arbeidet, ikke minst med tanke på alle de med utenlandsk og katolsk bakgrunn som bor i Andøy.

3. Gudstjenesteliv

Gudstjenesten er kjernen i kirkens virksomhet. Selv om endrede samfunnsforhold gjør at søndagen ofte brukes til andre ting enn gudstjenester er søndagen som oppstandelsesdag helt sentral. Ordet og sakramentene er fundamentet for kirken, og gudstjenestene er stedet for dette.

Biskopen har forordnet 57 gudstjenester i Andøy sokn. Ved sammenslåingen av de tre menighetene til ett sokn kan det være viktig å vurdere forordningens fordeling av gudstjenester på de ulike kirker og kapell for å bruke ressursene på rett måte, og også se på hvilken type gudstjenester som skal være i forordningen. Koronapandemien har ført til at gudstjenestelivet har vært meget spesielt det siste året. Andøy menighet har satset sammen med de andre Vesterålsmenighetene på en del digitale sendinger, og den tverrkirkelige julegudstjenesten fikk stort seertall. Det er svært gledelig at kirken så nye muligheter da koronaen kom, og både ansatte og frivillige må oppskattes for endringsvilje og innsats på. Men det er nå veldig viktig å kunne begynne med fysiske gudstjenester igjen, og her er dere allerede i gang i Andøy. Ikke minst er det viktig å ha tilbud om dåp, og her tror vi den tilretteleggingen som er gjort gjennom koronaen er viktig å ta med seg videre, slik at dåp også kan forrettes i mindre dåpsgudstjenester og på tidspunkt det passer for foreldrene. Selv om dåpen tilhører menighetens fellesskap, er den så viktig at vi må gjøre det vi kan for å komme dåpsforeldre i møte. Her har Andøy menighet mye godt å bygge på.

Menigheten har nettopp revidert sin hovedliturgi, og biskopen er glad for at det nå blir en mer gjenkjennelig liturgi for alle Den norske kirkes menigheter i Vesterålen.

Vi har også erfart at det er flere kirkemusikalske krefter i Andøy, og at særlig koret Gelos er knyttet opp mot Andøy menighet, men at også andre kor, eksempelvis Andenes mannskor brukes i kirken. Vi håper Gelos kan starte opp

igjen etter koronaen, og slik bli en viktig del av det kirkelige livet i kommunen. Det er også viktig å involvere konfirmanter og andre som medliturger i gudstjenestene, ikke minst å komme tilbake til dette etter koronaen.

Den norske stat er bygd på territoriet til to folk, samer og nordmenn. I Den norske kirkes trosopplæringsplan presiseres det at «[k]unnskap om det samiske folks åndelighet, kirkeliv og tradisjon er en viktig del av tradisjonsgodset som alle bør få del i». Det er et mål at samisk skal synliggjøres og brukes i våre menigheter, også der hvor det ikke er en synlig samisk kultur. Vi vil derfor oppfordre til at det i gudstjenestene brukes noen samiske ledd, og at det informeres om at det finnes materiell på samisk. Det er gledelig at trosopplæringsmateriell kan utdeles på samisk. Når vi synliggjør det samiske i en gudstjeneste synliggjør vi samtidig at en gudstjeneste er for alle, og at minoriteter har en egen verdi.

4. Trosopplæring

Trosopplæringsarbeidet drives av ansatte og frivillige. Det er stor etterspørsel etter babysang og arbeidet drives godt. Dette arbeidet er en fin anledning til å bli kjent med kirken og troen på en åpen og inkluderende måte, og det er gledelig at det er så mange som deltar og at det en leder som ivrer for dette arbeidet. Det er også et speiderarbeid med god ledelse og i samarbeid med kirkekontoret. Speiderarbeidet er viktig fordi det setter klima og miljø og bruk av naturen inn i en kristen sammenheng, og fordi det er så allsidig. Speiderne har hatt oppgang i antall medlemmer.

Ellers legges det ned en god del trosopplæringsarbeid i tiltak som Tårnagenter, Vesterålen barnefestival, utdeling av bøker for ulike aldersgrupper og i konfirmantarbeidet som er tidligere nevnt.

Likevel sier både menighetsråd og sokneprest at det ville vært ønskelig med et mer kontinuerlig barne- og ungdomsarbeid. Kanskje er det dette som må være det viktigste satsningsområdet fremover.

5. Diakoni

Sammen med prest og kirkemusiker har vi besøkt de tre institusjonene for omsorg og helse i kommunen. Under koronatiden har det ikke vært mulig å ha institusjonsandakter, og det var tydelig at det ble satt pris på å ha andakter igjen. Det utføres også mye diakonalt arbeid knyttet til trosopplæring, og til

sorgarbeid. I 2018 ble prosjektet «Julegaven som varmer» startet, og dette har man klart å videreføre også under koronaen. Det positive ved dette arbeidet er at det favner så mange, og tar på alvor at det også i velferdslandet Norge er mennesker som lever som fattige. Det er viktig at dette arbeidet er i samarbeid med NAV og Andøy Røde Kors.

Kirkene har de senere årene blitt tilrettelagt for universell utforming, men det er fortsatt viktig å se på om tilretteleggingen sikrer alle behov. Dette vil alltid være en stor utfordring i gamle kirker, men her har fellesrådet gjort en god innsats. Universell utforming er ikke bare et påbud vi skal følge pga. et regelverk. Det at alle skal kunne komme seg inn i kirkerommet er en utfordring som ligger i det å være en åpen og inkluderende kirke hvor alle opplever seg respektert og likebehandlet.

Andøy menighet er også grønn menighet, det forplikter både de tekniske løsningene og menighetens arbeid utad.

6. Kirker, kirkehus, inventar og orgler

Kirken er en viktig kulturbærer, og forholdet til den lokale kirken har betydning for folks liv. Andøy menighet har kirkebygg de kan være stolte over. Vedlikehold tas på alvor, og det har vært gjort mye her siden forrige visitas. Blant annet er Andenes kirke malt utvendig, mens Dverberg er malt innvendig. Trappeinnganger til Andenes og Bjørnskinn er renoveret, og kirkeinventar er reparert. Dere har tilrettelagt for rullestolbrukere, det er installert nødlys i alle kirker, og det er etablert årlige vernerunder. Dere ivaretar også gravplassforvaltningen på en god måte. Kirkene, men også flere kirkesteder i Andøy, har en viktig plass for mennesker i lokalmiljøet. Med 83 % av befolkningen som medlemmer i Den norske kirke, er det også viktig at kirkene er tilgjengelige. At dere – når det ikke er «korona-tid» og smittevernsrestriksjoner, gjennomfører prosjektet «Åpne kirker», anser vi som et godt grep for å gjøre kirkene tilgjengelige for folk. Både som et sted for bønn og ettertanke, men også med tanke på kirkenes attraksjonsverdi. Dette vil vi utfordre dere til å fortsette med, og til og med utvide, om mulig. Her kunne det også vært et potensiale i å utvikle en pilegrimsvandring fra Dverberg til Stave, som det finnes et historisk grunnlag for.

Dverberg kirke (fra 1843), som er tegnet av Chr. H. Grosch, er unik med sin plassering og utførelse, både innvendig og utvendig. Dette er samme arkitekten som tegnet Oslo domkirke, Oslo Børs og Norges Bank, og er kanskje den

arkitekten som har satt størst spor etter seg fra 1800-tallet (bygde ca. 59 kirker over hele landet). Utsmykningsdetaljer, lyset, kirkekunst- og inventar utgjør en preken i seg selv i dette kirkerommet.

I Bjørnskinn kirke (1885) er fargene, alterbildet og kirketekstilene særlig samstemt, og det gamle Brantzeg-orgelet fra 1860 er et smykkeskrin, som menigheten kan være stolt over å ha tatt godt vare på. Det er et vakkert kunsthåndverk, både å se på, å spille på og å lytte til. Blant mange flere ting, er det verdt å fremheve albertavla fra 1742, som er et klenodium!

Vi vil dessuten berømme dere for å ha benyttet dere av den lokale kunstneren Greta Paulsen i utformingen av kirketekstiler til kirkene.

Dere har med andre ord mye å ta vare på av kirkekunst og verdier, og vi ser at dere tar vedlikehold på alvor. Kanskje kan dere gjøre noen enkle grep for å oppbevare kirketekstilene på en mer skånsom måte? Vi håper at dere vil få gjennomført de tiltakene dere har planlagt innen rimelig tid, ikke minst utvendig maling av Dverberg kirke og ny kirkedør der, og vi bidrar gjerne med råd om flere finansieringskilder. Her kan kulturrådgiveren hos oss, Ragnhild Strauman, være en nyttig kontaktperson.

7. Kirken i samfunnet

Andøy kirkelige fellesråd har et godt forhold til Andøy kommune. Det er tjenesteytingsavtaler på flere områder, og samarbeid bygd på at det er en erfaren kirkeverge og aktiv kommunal representant i fellesrådet. I møte med ordfører og rådmann fikk vi stadfestet det inntrykket fra visitasinnberetningen om at Andøy kommune er opptatt av at både Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn er viktig for Andøysamfunnet, og at vi er sammen om å skape et godt liv for folk som bor her. Stram kommuneøkonomi vil naturligvis også påvirke tilskuddet til Den norske kirke, og Andøy kommune har hatt krevende utfordringer. Dette fikk vi også høre om under besøket på Andøya flystasjon. Flystasjonen har siden 60- tallet betydd så mye for kommunen, og tilført miljøet både mennesker og fagkompetanse. Når den nå skal legges ned, påvirker det hele samfunnet.

Men kommunen har også spennende, viktige og nyskapende næringsbedrifter som kan tilføre kompetansearbeidsplasser, nye fagmiljø og utvikling på flere felt. Vi har hatt gleden av å besøke både LNS, Andøya Space og Alveland. Disse

bedriftene er eksempler på det store spenn som ligger i Andøymiljøet. Godt og variert og nyskapende næringsliv som gir muligheter for gode liv og utvikling.

Det er viktig at kommunen og Fellesrådet har faste møtepunkt, også møtepunkt for det politiske miljø. I tillegg til den kontakten kirkevergen har med administrasjon og ordfører kan det være en god ide å innføre årlige møter hvor fellesrådet ved kirkevergen, soknepresten og fellesrådets leder møter i kommunestyret og informerer om Den norske kirkes virksomhet. Det lages gode årsmeldinger i kirken i Andøy, og disse vil være et godt utgangspunkt for slike møter.

8. Informasjon og kommunikasjon.

Kirken i Andøy er på Facebook, og sosiale media brukes også i konfirmantarbeidet. Under koronaen har konfirmantundervisningen vært digital og sjømannskirkens nettundervisning er tatt i bruk. Det er også laget flere digitale sendinger under koronaen. Her er det mange muligheter som menigheten allerede har lagt grobunn for.

9. Sluttord

Andøy kommune er en kommune som gjennomgår store endringer. Vi skal være kirke i en ny tid, vi skal møte det nye med å være en aktuell kirke for mennesker av i dag. Vi har noe å bidra med inn i livsmestring, livsmening og god kultur, vi har noe å bidra med til å skape gode fellesskap og tillit og tro i samfunnet. Vi må aldri se smått på det budskapet vi har å bringe, det budskapet som har formet samfunn og mennesker i snart 2000 år. Kirken i Andøy er med i dette, og alt vi gjør har som mål at evangeliet skal bli en kraft for gode og meningsfulle liv for mennesker i glede og sorg. Kirken står der og er der når mennesker kommer i glede, og når mennesker kommer i sorg. Det har kirken gjort her i Andøy i hundrevis av år, oppdraget er like viktig i dag. Vi takker for gode dager i Andøy, for gjestfrihet og hjelp. Dere har vist oss livet her og latt oss få del i noe av det. Gud velsigne Andøy menighet.

Spesielle utfordringer til Andøy menighet:

1. Prosten tar initiativ til evaluering av gudstjenesteforordningene og gudstjenesteplanleggingen i lys av sammenslåtte menigheter og ny hovedliturgi. Soknepresten leder gudstjenestearbeidet i soknet.
2. Fellesrådet starter arbeidet sammen med prost og bispedømmeråd og Andøy kommune om muligheter for prosjektstilling tilknyttet diakoni og ungdom.
3. Menighetsrådet utarbeider frivillighetsplan.
4. Teknisk bør en se på oppbevaringsmulighetene for de verdifulle kirkelige tekstiler som kirkene besitter, og også se på mulighetene for å ta vare på gammelt inventar i kirkene på en måte som viser hvor verdifullt det er.
5. Arbeide med kontinuerlig kompetanseheving for de ansatte i samarbeid med prost. f.eks. kurs i sorgarbeid.
6. Etablere faste årlige møtepunkt mellom Fellesrådet ved kirkeverge, leder og sokneprest og kommunestyret i Andøy.
7. Utvikle pilegrimsperspektivet i tilknytning til prosjektet «Åpne kirker», f.eks. se på muligheten for en vandresti mellom Dverberg kirke og Stave.